

В.І. Мельник, д-р екон. наук, професор

Г.Р. Хвічія–Дуве, аспірант

**Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету**

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРАРНОГО СЕКТОРА

У статті визначено організаційно-економічні аспекти формування інфраструктури аграрного сектора, зосереджено увагу на розкритті сутнісно-змістового контенту інноваційної інфраструктури аграрного сектору. Обґрунтовано сукупність чинників мотиваційного механізму інфраструктурного розвитку в умовах інноваційних зрушень. Доведено, що саме від рівня розвитку інфраструктурного забезпечення аграрного сектору залежить ефективність функціонування усіх елементів сільських територій та їх загальної взаємодії, що є однією з найважливіших складових формування інноваційно-орієнтованого аграрного сектора економіки України й потребує розширення участі сільськогосподарських товаровиробників, їхніх громадських професійних об'єднань у розробленні та реалізації аграрної політики на основі державно-приватного партнерства.

***Ключові слова.** Інфраструктура, аграрний сектор економіки, інноваційні зрушення, інноваційна інфраструктура, інноваційне підприємництво, державно-приватне партнерство.*

Постановка проблеми. В сучасних динамічних умовах на світовому ринку розвинена інфраструктура є передумовою ефективного розвитку. Підвищення продуктивності праці в аграрному секторі є ефективним чинником економічного зростання і скорочення бідності як всередині, так і поза сільським господарством. Такі зміни залежать від рівня розвитку інфраструктури, її організаційного забезпечення, ефективності функціонування внутрішніх ринків, відповідних установ, а також доступу до сучасних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі організаційно-економічного забезпечення розвитку національного господарського комплексу присвятили свої праці такі вчені, як: О.І. Амоша, О.В. Васильєв, В.М. Геєць, А.І. Землянкін, І.В. Ксьонжик, Ю.О. Лупенко, Ю.І. Підоричева, І.І. Рехта, Н.М. Сіренко Т.В. Стройко та ін. Проте,

незважаючи на важливість проведених досліджень, потребують обґрунтування організаційно-економічні засади формування інфраструктури аграрного сектора та питання впливу інноваційних змін в економіці на його структуру.

Формування цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування організаційно-економічних аспектів формування інфраструктури аграрного сектора, розкриття сутнісно-змістового контенту інноваційної інфраструктури аграрного сектору та обґрунтування сукупності чинників мотиваційного механізму інфраструктурного розвитку в умовах інноваційних зрушень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Завдання реалізації структурних трансформацій в українській економіці є об’єктивним та невідкладним і продиктоване сучасними реаліями, в яких опинилася наша держава. Перед Україною нині стоять безпрецедентні виклики, які пов’язані з урегулюванням і стабілізацією ситуації на Донбасі, подоланням економічної кризи, відновленням довіри суспільства до влади та його демократичним оновленням, які до того ж підсилюються зростаючою геополітичною напруженістю у світі. Найкращий спосіб вирішення цих проблем і нівелювання наслідків численних ризиків – продовжувати планомірно здійснювати намічені реформи з відродження економіки, які, з одного боку, повинні бути рішучими та масштабними, а з іншого – ретельно продуманими та здійсненими в реальних умовах [1].

Для підвищення ефективності виробничої діяльності надзвичайно важливе значення належить активізації інноваційної діяльності, адже без цього неможливе формування прогресивних структурних зрушень в економіці. Враховуючи вищевикладене, інноваційний тип виробництва є пріоритетним у розвитку економіки, а діяльність направлена на його формування відіграє провідну роль у забезпеченні конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників у найближчій перспективі та створює передумови стратегічного розвитку усіх галузей економіки.

Нині ж значна частина вітчизняних товаровиробників використовують у своїй діяльності морально та фізично застаріле обладнання, в переважній більшості ще досі застосовують застарілі технології виробництва, що негативно позначається на навколишньому природному середовищі [2].

Розвиток інфраструктури аграрного сектора прямо пропорційно впливає на якість життя сільського населення, що, у свою чергу, є інтегральним показником добробуту суспільства.

При цьому під стійким розвитком інфраструктури аграрного сектору розуміється стабільний розвиток сільської спільноти, що забезпечує

виконання ним господарських функцій: виробництво продовольства, сільськогосподарської сировини, несільськогосподарських товарів і послуг, а також суспільних благ, надання рекреаційних послуг, збереження сільського способу життя і сільської культури, соціальний контроль над територією, збереження історично освоєних ландшафтів; розширене відтворення населення, зростання рівня і поліпшення якості його життя; підтримання екологічної рівноваги в біосфері [3].

Інфраструктурне забезпечення є невід'ємною частиною основного технологічного процесу надання послуг, яка глибоко проникає у його зміст і, тим самим, здійснює значний вплив на його якість [4].

На нашу думку, інфраструктурне забезпечення слід розглядати як елемент загального укладу економічного життя, що виконує забезпечувальну та допоміжну функції та сприяє сталому соціально-економічному розвитку, а також визначає стратегічні і тактичні передумови розвитку різних видів господарської діяльності та розвитку територій.

У даному контексті доцільно зазначити, що формування інфраструктурного забезпечення залежить від сукупності організаційно-економічних та природно-екологічних чинників, нівелювання впливу яких призводить до дисбалансу усього процесу розвитку системи. Розробка стратегії щодо розв'язання проблем інфраструктурного забезпечення є можливою лише після проведення процедури обліку всіх чинників на основі застосування методології системного аналізу, що першочергово надасть змогу розкрити і виявити усі наявні взаємозв'язки між окремими елементами.

Для мотивації підприємств до інновацій, необхідно створювати адекватні правові, економічні, податкові механізми, всебічно сприяти розвитку інноваційної інфраструктури

Відтак, використання мотиваційного механізму інфраструктурного розвитку базується на сукупності організаційно-правових; фінансово-економічних; соціально-психологічних та інформаційно-інноваційних чинників.

До групи організаційно-правових чинників належать: законодавча база, галузеві і регіональні угоди, колективні договори, статuti підприємств, організаційна структура управління, штатний розпис, правила, положення, інструкції, організація робочого місця.

Фінансово-економічні чинники передбачають розвиток системи фінансування, кредитування, інвестування, оподаткування, стимулювання, матеріальну відповідальність, ціноутворення, страхування та ін.

Соціально-психологічні чинники зосереджені на формуванні філософії підприємства; цінностях; рівні довіри між керівниками,

спеціалістами, робітниками; системі соціальних гарантій; кадровій політиці; гуманізація і соціалізація праці та управління.

Інформаційно-інноваційне забезпечення мотиваційного механізму інфраструктурного розвитку ґрунтується на використанні інформаційно-інноваційних ресурсів, щодо: умов матеріального стимулювання; форм та методів оплати праці, нових можливостей зростання конкурентоспроможності робочої сили, соціального захисту працівників, використання інноваційних підходів до мотивування, з використанням зарубіжного досвіду.

Нині формування інфраструктури аграрного сектора відбувається під впливом інноваційних зрушень, що реалізуються через взаємодію взаємопов'язаних і взаємодіючих організацій та структур, необхідних і достатніх для ефективного здійснення інноваційної діяльності.

Інфраструктура інноваційної діяльності включає сукупність суб'єктів інноваційної діяльності, що забезпечують умови, необхідні для здійснення інноваційної діяльності й функціонування інноваційних процесів. Вона охоплює увесь необхідний спектр державних і приватних установ та організацій, які забезпечують розвиток і підтримку всіх стадій інноваційного циклу. До інноваційної інфраструктури відносять підприємства організації, установи, їх об'єднання, асоціації будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо) [5].

Стратегія розвитку інноваційної інфраструктури повинна включати наступні напрями [6]:

- формування інституціональної інфраструктури, здатної витку ринкової інфраструктури з урахуванням можливих змін кон'юнктури ринку;

- відродження соціальної інфраструктури, яка покликана забезпечити відтворення трудових ресурсів та кадрову підтримку інноваційної діяльності;

- активізація діяльності інформаційно-консультаційних структур, що забезпечують підвищення ступеня інформованості громадськості та товаровиробників.

Нині виникає потреба у розширенні участі сільськогосподарських товаровиробників, їхніх громадських професійних об'єднань у розробленні та реалізації аграрної політики на основі державно-приватного партнерства, розвитку саморегулювання та демократизації системи управління галуззю. У зв'язку з цим необхідним кроком є створення Аналітично-Координаційної Платформи для консолідації інтересів усіх суб'єктів АПК та їх представництва на державному та міжнародному

рівнях. Вона має стати ефективним мозковим центром, зокрема для ретельного аналізу та прогнозу наслідків нормативно-правових актів, що пропонуються для аграрної сфери, об'єднає зусилля науки, галузевих асоціацій, експертів. Адже часом начебто прийнятні пропозиції можуть мати катастрофічні наслідки, як, наприклад, рішення щодо реформування спеціальних режимів оподаткування для аграрного сектору [7, с.33].

З метою активізації механізму державно-приватного партнерства необхідно ініціювати взаємодію суб'єктів господарювання і муніципальних утворень у питаннях вирішення найбільш пріоритетних завдань з модернізації інфраструктурного забезпечення, в ув'язці зі стратегією розвитку сільських територій і з реалізацією програм їх територіальної організації; визначити потребу в модернізації та орієнтовні обсяги фінансування; розробити інвестиційні проекти (нестача яких стримує приватних інвесторів); проведення конкурсів з вибору приватного інвестора.

Механізми фінансово-економічного забезпечення розвитку інфраструктурної сфери сільських територій повинні базуватися на формуванні додаткових джерел доходів місцевих бюджетів за рахунок введення і диференціації податку на нерухомість різних споживчих якостей, стимулювання використання інноваційних та ресурсозберігаючих технологій на всіх етапах відтворення і споживання ресурсів, усуненні адміністративних бар'єрів, встановленні технологічних регламентів, правил і норм при проектуванні та будівництві об'єктів інфраструктурного забезпечення та їх експлуатації [8].

Обґрунтування інституційного регулювання інфраструктурного забезпечення розвитку сільських територій дозволяє аргументувати необхідність формування цілісної системи відносин в Україні, що пов'язують в єдину інституційну сукупність сільських мешканців, природу і економіку.

Формування інфраструктури слугує забезпечуючою складовою розвитку системи інноваційного підприємництва, метою якої є створення дієвих горизонтальних та вертикальних зв'язків між суб'єктами підсистем інноваційного підприємництва. Саме інститути інфраструктури мають забезпечити кругообіг матеріальних, фінансових та інтелектуальних потоків, створюючи раціональні економічні відносини між господарюючими суб'єктами та гарантуючи системність, безперервність, динамічність, збалансованість економічних, соціальних, екологічних ефектів розвитку інноваційного підприємництва в аграрному секторі економіки.

У світовій практиці серед основних суб'єктів інфраструктури підтримки розвитку інноваційного підприємництва найбільш поширеними

є бізнес-інкубатори, наукові парки, технопарки та кластерні формування. При цьому особливе місце в реалізації інноваційної політики держави належить також інформаційно-консультаційним (дорадчим) службам АПК для надання допомоги сільськогосподарським товаровиробникам в освоєнні інновацій та передового досвіду (як вітчизняного, так і світового) [9].

Досвід розвинених країн світу підтверджує, що в умовах глобальної конкуренції на світовому ринку неминуче виграє той, хто має розвинену інфраструктуру створення і реалізації інновацій, хто володіє найбільш ефективним механізмом інноваційної діяльності [10].

За пріоритетні напрями інфраструктурного розвитку в умовах інноваційних зрушень слід прийняти:

- формування організаційно-економічного механізму функціонування на інноваційній основі;
- впровадження інформаційних технологій у систему інфраструктурного забезпечення як інноваційну складову його розвитку;
- переоснащення суб'єктів господарювання в аграрному секторі на основі технологічних змін;
- впровадження енерго- і ресурсозаощадливого обладнання;
- забезпечення відтворення родючості ґрунтів, запобігання всім видам їх деградації, розробка адаптивних технологій агроєкосистем і агроландшафтів;
- впровадження заходів державного регулювання, що сприятимуть зміні технологічних укладів;
- перегляд навчальних програм для покращення практичної підготовки спеціалістів для аграрного сектора;
- кадрове зростання фахівців для формування системи інфраструктурного забезпечення;
- розробка регіональних та галузевих інноваційних програм для розвитку аграрного сектору й забезпечення реалізації інноваційних процесів.

Висновки. Формування інфраструктури аграрного сектора як основа забезпечення, необхідних для здійснення інноваційної діяльності умов й функціонування інноваційних процесів, нині потребує розширення участі сільськогосподарських товаровиробників, їхніх громадських професійних об'єднань у розробленні та реалізації аграрної політики на основі державно-приватного партнерства. Розвинена інфраструктура є передумовою розвитку інноваційного підприємництва, сприяє створенню дієвих горизонтальних та вертикальних зв'язків між суб'єктами підсистем інноваційного підприємництва. Визначено, що використання мотиваційного механізму інфраструктурного розвитку базується на

сукупності організаційно-правових; фінансово-економічних, соціально-психологічних та інформаційно-інноваційних чинників. національної економіки має відрізнятися значною активізацією інноваційних чинників. Комплексна дія окреслених чинників забезпечить підвищення рівня інфраструктурного забезпечення й конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектора економіки за рахунок зростання організаційного та інноваційного рівня взаємодії сільськогосподарських товаровиробників, держави та її наукового сектора. Саме від рівня розвитку інфраструктурного забезпечення аграрного сектору залежить ефективність функціонування усіх елементів сільських територій та їх загальної взаємодії, що є однією з найважливіших складових формування інноваційно-орієнтованого аграрного сектора економіки України.

Бібліографічний список: 1. Амоша О.І., Землянкін А.І., Підоричева Ю.І. Удосконалення системи управління інноваціями як умова прискорення структурних реформ в Україні. Економіка України, 2015. №9 (646). С.49-65. 2. Мельник В. І., Погріщук Г. Б., Погріщук О. Б. Інноваційні зміни в економіці в контексті еволюційних зрушень. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка, 2016. Вип. 2 (48). С. 200–208. 3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» від від 30 грудня 2015 р. № 1437-р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248907971> (дата звернення: 21.01.2018). 4. Васильєв О. В. Методологія і практика інфраструктурного забезпечення функціонування і розвитку регіонів України: монографія. Х.: ХНАМГ, 2007. 341 с. 5. Визначення інноваційної інфраструктури, її місце в інноваційній системі. URL: <http://moodle.ipokpi.ua/moodle/mod/resource/view.php?id=32411> (дата звернення: 26.10.2017). 6. Стройко Т. В. Рехта І. І. Функціонування інноваційної інфраструктури: європейський досвід та уроки для України. Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського, 2014. Вип. 5.2(101). Економічні науки. С. 97-101. 7. Лупенко Ю.О. Розвиток аграрного сектору економіки України: прогнози та перспективи. Науковий вісник Мукачівського державного університету, 2015. Серія Економіка. Випуск 2(4). Частина 2. С. 30-34. 8. Ксьонжик І. В. Проблемы финансирования сельской социальной инфраструктуры в Украине. Universitatea Agrară de Stat din Moldova. Lucrări științifice / Univ. Agrară de Stat din Moldova, Fac. de Contabilitate: Gh. Cîmpoieș. – Chișinău : Centrul editorial UASM, 2013. P. 59-62. 9. Сіренко Н.М., Мельник О.І. Інноваційне підприємництво як складова стратегії розвитку аграрного сектора економіки. URL: [https://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/69.pdf](https://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/69.pdf) (дата звернення:

30.10.2017). 10. Нежиборець В. Інноваційна інфраструктура: проблеми, перспективи, рішення. URL: <http://ndiiv.org.ua/uk/innovatsijna-infrastruktura-problem/>(дата звернення: 21.01.2018).

В.И. Мельник, Р. Хвичия-Дуве. Организационно-экономические аспекты формирования инфраструктуры аграрного сектора. В статье определены организационно-экономические аспекты формирования инфраструктуры аграрного сектора, сосредоточено внимание на раскрытии сущностно-содержательного контента инновационной инфраструктуры аграрного сектора. Обоснованно совокупность факторов мотивационного механизма инфраструктурного развития в условиях инновационных сдвигов. Доказано, что именно от уровня развития инфраструктурного обеспечения аграрного сектора зависит эффективность функционирования всех элементов сельских территорий и их общего взаимодействия, что является одним из важнейших составляющих формирования инновационно-ориентированного аграрного сектора экономики Украины и нуждается в расширении участия сельскохозяйственных товаропроизводителей, их общественных профессиональных объединений, в разработке и реализации аграрной политики на основе государственно-частного партнерства.

Ключевые слова. Инфраструктура, аграрный сектор, инновационная инфраструктура, инновационное предпринимательство, государственно-частного партнерство.

V.I. Melnik, G.R. Chvichiya-Duve. Organizational-economic aspects of the formation of the infrastructure of the agrarian sector. The article defines the organizational and economic aspects of the formation of the infrastructure of the agrarian sector, focuses on the disclosure of the content of the innovative infrastructure of the agricultural sector. The set of factors of the motivational mechanism of infrastructure development in the conditions of innovative shifts is substantiated. It is proved that it is precisely from the level of development of the infrastructure provision of the agrarian sector that the functioning of all elements of the rural territories and their general interaction depend on it, which is one of the most important components of the formation of the innovation-oriented agricultural sector of the Ukrainian economy and requires the expansion of the participation of agricultural producers, their public professional associations in the development and implementation of agrarian policy on the basis of public-private partnership.

Keywords: Infrastructure, agrarian sector of the economy, innovation infrastructure, innovation entrepreneurship, public-private partnership.